

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Impedimentis Matrimonii, Usu Et Divortio

Bosco, Jean a

Lovanii, 1685

Concl. V. Menstrua non reddunt copulam semper illicitam, uti nec
imprægnatio, vel lactatio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73448](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73448)

tum, & 33. q. 1. Hoc ipsum & ext. de Eccl. edif. c. 2. Et etiam de confuetudine, ut ext. eod. Quoniam. Ego credo, quod alter reliquum debeat taliter fequi, ut quandoque veniat ad ipsum, & quam cito solverit debitum, recedat, arg. § 4. dist. Si Servus, in fine.

110. Maior est obligatio reddendi debitum leprofo, quam cohabitandi, ex Sanchez.

Et ego idem credo. Ratio patet ex dictis; fcilicet, quod in illa folutione non fit probabile periculum infectionis; fecus in continua cohabitatione. Et ideo (ut bene notat Sanchez sup. n. 30.) ubi fanus non tenetur cum leprofo in eadem domo habitare, tenetur propè illam effe, tum ut tempore fuo reddat debitum, tum ad alia obfequia, in quibus nullum est periculum, leprofo exhibenda; ab his quippè nullatenus abfolvitur, ficut bene abfolvitur ex caufa fornicationis. Et fic intelligi potèft Aug. sup. Quidquid, excepta fornicatione, cogitari potèft vehementer horribile, pro fide & focietate fuflineat; ea, inquam, omnia, in quibus non est periculum propriæ incolumitatis, quæ tamen in cafu fornicationis minimè fuflineanda funt.

111. Solus horror abfque periculo alio quando excufatur, ex eod.

Imò folum horrorem abfque periculo infectionis quandoque excufare à redditione debiti, docet Sanchez sup. n. 21. Equidem, fi tantus fit horror, ut nequidem phyficè poffit habere copulam, proculdubio excufatur, quia, ut habet Reg. 6. de Reg. juris in 6. Nemo potèft ad impoffibile obligari. Et l. 185. ff. eod. dicit: Impoffibile nulla est obligatio.

Quantus debet effe ifte horror, ex eod.

Sed quid fi poffit phyficè copulari. Aliqui apud Sanchez sup. exiftimant, debere effe horrorem ingentiffimum; ut fi lepra effet leonina, ita ut membra computrefcerent & deciderentur. Ego verò (inquit Sanchez) non ita rigidè cum conjugibus agendum exiftimo; funt enim plerique ita ad naufeam propenfi, ut ad infar mortis ab accèffu ad conjugem leprofum abhorrent, cogereque illos ad copulam, effet difficillimum, ne moraliter impoffibile dixerim; nec id ex eorum culpa, fed ex natura indita complexione proficifcitur. Quare licet cenfeam, horrorem folum communiter ac regulariter non excufare, contrarium tamen de huiusmodi horrore iudico. Quod fignificare videtur Card. c. 1. n. 3. de Conjug. leprofo. ubi ait, non compelli conjugem ad debitum reddendum, quando ob lepram nimius horror infurgit. Hæc ille.

Card.

112. Facilius excufatur vir fanus à reddendo debito leprofo, quam mulier fana à reddendo viro leprofo, ex eod.

Et idem eft iudicium de horrore ac periculo infectionis, proveniente ex morbo gallico, vel alio fimili contagiofo. Porrò quando adfit tantus horror, arbitrio ipfius conjugis decidendum erit; at verò periculum infectionis relinquatur confilio Medicorum, qui cenfent unanimiter, minùs imminere infectionem fœminæ ex congressu viri, quàm viro ex congressu fœminæ. Rationem vide apud Sanchez sup. n. 19. Atque adeò facilius excufatur vir à reddendo debito uxori leprofæ, quàm mulier à reddendo debito viro leprofo.

Offenditur, id non effe

Nec inconueniens reputatur (inquit Sanchez) dari imparitatem in hoc evento, cum confet, Bosco de Matrim. Pas II.

pares effe conjuges quoad debitum conjugale: quoniam ea difparitas non ex Matrimonij contractu, fed ex caufa extrinfecca, nimirum ex periculi inæqualitate, proficifcitur. Sicut conjux innocens non tenetur adultero reddere; adulter verò tenetur innocenti, oriturque difparitas hæc ex caufa Matrimonio extrinfecca, nempe ex adulterio. Hæc ille.

Qui ibidem n. 20. notat; magnum infectionis periculum imminere viro, fi ad uxorem à leprofo cognitam accedat. Quare, inquit, feclufa ratione adulterii, & quamvis ob illud nefas fit viro, debitum negare in aliquibus eventibus, ut fi ipfe adulter quoque fit: at sæpè fas erit ratione periculi infectionis. Ita Sanchez.

Cæterum quæ infectionis propriæ, eadem videtur ratio infectionis prolis, quando alioquin naceretur fana, ut bene advertit Doct. Subtilis sup. n. 5. ibi: Confmiliter majori præcepto tenetur (conjux) non agere (id est, non reddere debitum) unde proles nafcatur leprofa, quæ poffet aliàs procreari fana, quàm pro nullo fatisfacere voluptati mulieris, pro quando ut in pluribus puer nafcitur leprofus.

Ex quo infert Scotus ibi: Unde non finè caufa in lege Mofaica accedens ad mulierem menftruatam debuit mori: nec mors infligebatur ibi, nifi pro peccato mortali & gravi: nec est probabile, quod in lege Evangelica, quæ est lex caritatis, fit minùs prohibendum ad menftruatam accedere. Sic ille. Nihilominùs dico ego eritque

113. An fit eadem ratio infectionis propriæ, & prolis.

CONCLUSIO V.

Menftrua non reddunt copulam femper illicitam. Vt nec imprægnatio, vel lactatio.

Prima pars hujus Concluf. videri poffet contra Scotum loco jamjam citato; ex eo quippè adducitur pro fententia dicente, culpam effe lethalem eo tempore debitum petere. Hanc opinionem (inquit Caftro de Lege pœnali lib. 1. cap. fin.) tenent S. Tho. & S. Bonavent. & Alex. de Ales, & Doct. Subtilis Scotus.

114. Prima pars videtur effe contra Scotum.

Inter quos S. Tho. 4. dist. 32. q. un. a. 2. quæftiunc. 2. in corp. fic ait: Dicendum, quod accedere ad menftruatam, in lege prohibitum erat duplici ratione; tum propter immunditiam, tum propter nocumentum, quod in prole ex huiusmodi commiffione frequenter fequebatur. Et quoad primum, præceptum erat ceremoniale; fed quantum ad fecundum, erat morale, quia cum Matrimonium fit ad bonam prolis principaliter ordinatum, ordinatus est omnis Matrimonij ufus, quo bonum prolis impenditur; & ideo hoc præceptum obligat etiam in nova lege propter fecundam rationem, etfi non propter primam.

Itemque D. Thomam.

Fluxus tamen menftruorum potèft effe naturalis & immaturalis. Naturalis quidem, quando fcilicet

115.

Fluxus
menstruo-
rum alius
naturalis,
alius inna-
turalis. hic
non probi-
bet, secus iste.

licet mulieres patiuntur temporibus determinatis, quando sunt sanæ. Innaturalis autem, quando inordinatè & quasi continuè ex aliqua infirmitate fluxum sanguinis patiuntur. In fluxu ergo menstruorum innaturali, non est prohibitum ad mulierem menstruam accedere in lege nova; tum propter infirmitatem, quia mulier in tali statu concipere non potest; tum, quia talis status est perpetuus & diuturnus: unde oporteret, quod vir perpetuò abstineret. Sed quando naturaliter mulier patitur fluxus menstruorum, potest concipere, & iterum talis fluxus non durat, nisi ad modicum tempus; unde prohibitum est, ad talem accedere, & similiter prohibitum est mulieri, in tali fluxu debitum petere. Hactenus Doct. Angel.

An sub
mortali.

Ubi non determinat, an sit peccatum mortale, vel solum veniale. Cum enim ratio prohibitionis, quæ erat in veteri lege, hodie cessaverit; posset dici, etiam gravitatem præcepti cessasse. Unde nec hodie punitur poenâ mortis, quæ erat constituta in lege veteri Levit. 20. v. 18. Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo, & revelaverit turpitudinem ejus, ipsaq; aperuerit fontem sanguinis sui, interficientur ambo de medio populi sui.

116.

Videtur, quid
hodie non
sint obligat.

Ex qua poena Doct. Subtilis sup. colligit gravitatem transgressionis illius præcepti, id est, malitiam mortalem. Jam autem certum est, hodie cessasse illam poenam, quæ tunc infligebatur pro transgressionem duplicis quasi præcepti naturalis & ceremonialis. Unde non satis video, qualiter ex ista poena mortis colligi queat, nunc esse peccatum mortale: aut quomodo dici possit, quod non sit probabile in lege Evangelica esse minus prohibitum, ad menstruam accedere, nisi intelligas prohibitionem naturalem. Nam omnia præcepta ceremonialia & judicialia veteris legis extincta sunt per legem novam; adeoque in ea non obligant, nisi de novo resumantur. Ex nullo autem jure constat, hoc præceptum ceremoniale ab Ecclesia resumptum fuisse. Oportet ergo probare, dictum præceptum, in quantum naturale, obligasse sub poena mortis, ut exinde inferamus, ejus transgressionem hodie esse mortalem.

117.

An men-
struata, à
qua petitur
debitum, de-
beat reddere.
Negant
Aliqui.

Præterea D. Tho. sup. solum loquitur de petitione debiti; porro quæstionem 3. in qua agit de redditione, satis insinuat, eam esse licitam: Ad tertiam, inquit, quæstionem dicendum, quod circa hoc dixerunt. Quidam, quod mulier menstruata, sicut non debet petere debitum, ita nec reddere. Sicut enim non tenetur reddere, si haberet infirmitatem in propria persona, ex qua periculum ei immineret, ita non tenetur reddere ad vitandum periculum prolis.

Sententia
Doct. An-
gelici

Sed ista opinio videtur derogare Matrimonio, per quod datur omnimoda potestas viro in corpus mulieris, quantum ad matrimoniale actum. Nec est simile de infirmitate corporis prolis, & periculo proprii corporis: quia si mulier infirmatur, certissimum est, quod ex carnali actu periculum ei imminet; non autem ita certum est de prole, quæ fortè nulla sequetur. Et ideo Alii dicunt, quod mulieri

menstruata nunquam licet petere debitum. Si tamen vir ejus petat, aut petat scienter, & tunc debet eam avertere precibus & monitis; tamen non ita efficaciter, ut possit ei esse occasio in alias damnabiles corruptelas, si ad id pronus credatur: aut ignoranter, & mulier potest aliquam occasionem prætereuntem, vel infirmitatem allegare, ne debitum reddat, nisi periculum viro timeatur: tamen finaliter, si vir non desistat à petitione, debet debitum reddere poscenti: passionem vero suam non est tutum indicare, ne fortè vir ex hoc ad eam abominationem concipiat, nisi de viri prudentia presumatur. Hucusque Doct. Ang.

Sed quæro ego: quid si certissimum foret, quod sequeretur proles, idque leprosa; numquid tunc simile foret de infirmitate corporis prolis, & periculo proprii corporis? Audite Doct. Seraph. ead. dist. a. 3. q. 1. in corp. Dicendum, quod Aliqui voluerunt dicere, quod omni tempore, sive menstruum, sive alio, debet debitum reddi, sed non debet peti. Et dicunt, quod ratio hujus est; quia petere est agere, sed reddere quodammodo pati; & primum est libertatis, secundum vero necessitatis est. Unde & Dominus non præcepit mulieri non reddere, sed homini accedere; ac per hoc non eximit mulierem à tentione, sed vir obligatur, ut hoc non possit petere sine transgressionem: & hoc videtur Magister dicere in litera, cum dicit: Et licet omni tempore debitum sit petenti solvendum, non tamen licet omni tempore petere.

Sed illud non videtur consonare, nec rationi, nec auctoritati. Primum, non auctoritati, quia est contra bonum prolis, sicut dicit Hieronymus super illud Isaja 64. Omnes justitiæ vestrae sicut pannus menstruatus &c. Dicit enim: Tunc concipiuntur membris depravati, cæci, claudi, leprosi, ut quia parentes non erubuerunt in conclavi commisceri, patenter eorum peccatum & apertè redarguatur in parvulis.

Item Aug. super Levit. Ad Mulierem &c. Necessariò interim utrique continentia indicitur. Et iterum: Cum sufficienter prohibuisset, hoc etiam repetit, ne fortè in superioribus videretur figurativè dictum. Et iterum: Uterque præcipitur interfici Levit. 20. sicut ibi patet; ergo uterque mortaliter peccat. Et iterum: Est quod mulier menstruosa tunc temporis debitum petat à viro; & hoc constat viro, durum videtur dicere, quod jus teneatur sibi reddere in prolis præjudicium: si ergo ad paria judicantur, & dominium non habet alter in alterum contra divinum statutum, non videtur, quod reddere teneatur.

Et ideo Aliqui voluerunt dicere, quod non debet reddere, nisi presumat de viro, quod incidet in fornicationem; quia si presumit, debet occurrere majori periculo; nec reddit gladium ad interficiendum, sed potius ad sonandum. Sed nec istud sufficit: quia aut mulier tenetur, aut non tenetur. Si tenetur, ergo absque presumptione pe-

118.

Quid de
hac re sen-
tiant Doct.
Seraph.
Primus mo-
dus dicendi.

119.

Rejiciunt.

120.

Secundus
modus.

Non sufficit.

ritus

riculi debet reddere. si non tenetur ut tunc, hoc non est contra divinum mandatum: ergo quantumcumque, timeat de culpa alterius, cum non sit faciendum malum certum, pro incerto evitando, non debet sibi reddere debitum; non quia reddit gladium furioso, quia ista non est ratio: nam aliter se-ipsam interficit. Nec dat ei occasionem periculi, nisi ipsa petat: non enim ideo est culpa, quia gladium furioso reddit, sed quia contra preceptum, sive prohibitionem agendo, se deordinat; & hoc non est propter tempus, sed propter morbum, qui est contra bonum proles. Vnde similiter esset de vicina partui; quia ex actu illo timetur parvulus opprimi & occidi; vel si ipsa laboraret aegritudine acuta, nullus pro eo tempore diceret, eum teneri, non ratione temporis, sed ratione morbi vel periculi.

121. Tertius modus dicendi.

Ita arguit D. Bonav. contra sententiam Mag. & D. Tho. quam tamen postea approbat, ut statim videbimus, quamvis oppositam existimet probabilior. Sic enim ait: Tertius modus dicendi est, qui videtur esse probabilior, quod tempus menstruorum, aut est secundum naturam, aut prater naturam. Si secundum naturam, semel in mense, quia tunc possibile est filios generare, & per abundantiam & per corruptionem humoris in pessimo statu, ideo morale est preceptum, ut illo tempore non cognoscatur. Vnde si ignoranter petit, vel violenter reddit, excusatur. Si scienter & libenter petit & reddit, contra preceptum facit, & mortaliter peccat, & vir secundum tempus illud non habet potestatem in corpus mulieris. Si autem sit tempus contra naturam, & passio prater naturam, tunc dicitur, quod filii non generantur vitiosi in natura, & tunc si diu duret, debitum potest peti, & reddi. Hæc ille.

122. Responsio ad objectiones. Ad 1.

Et ad objecta contra hanc sententiam, respondet in hunc modum. Quod objicitur, inquit, de lepra (quod propter eam non potest mulier negare debitum) non est simile, quia ille morbus est continuus, iste momentaneus.

Ad secundam.

Ad illud quod objicitur: quod non habet potestatem (mulier corporis sui) dicendum, quod tunc non habet alter potestatem in corpus alterius: vel etiam, quod plus est obediendum Deo, quam homini sive mulieri.

Ad tertiam.

Ad illud quod queritur, quando vir nescit (quod sit tempus menstruorum, & mulier timet de lapsu ejus) dicendum, quod si credit, ipsum desistere, debet & infirmitatem dicere, vel saltem infirmitatem simulare: quia si nec tunc vult desistere, debet quantum potest resistere: quod si ille violenter extorquet, mulier est immunis à culpa: aliter enim, propter vitandam culpam viri non debet ipsa facere culpam.

123. Ad quartam.

Ad illud quod objicitur de immunditia (quæ non impedit mulierem, quin possit petere debitum à viro seminfluo) dicendum, quod non est propter immunditiam; sed quia talis est proli contraria.

Ad quintam.

Ad illud quod objicitur de sterili (puta, quod tunc non timetur deformitas proles) dicendum, quod nescitur, quamdiu habet muliebria, utrum concipiat, & ideo obligatur divino mandato, sicut & alia, quæ consueverunt concipere. Ecce responsio ad objecta. Bosco de Matrim. Pags II.

Cui continuo subdit, Quamvis autem iste modus ultimo dictus videatur esse probabilior: primus tamen modus dicendi est securior, & sanior; quoniam standum est pro Matrimonio: & valde durum videtur, quod mulier debitum non reddat viro instantanter petenti, cum non appareat infirmitas gravis & manifesta.

Approbat primum modum dicendi.

Si tu dicas, quod non debet sine violentia; potest esse, quod si vir non potest sibi violentiam facere, & ex hoc cadet in peccatum fornicationem; & ideo dicendum est secundum primum modum, quod secus est in petitione, & redditione, sicut dicit Mag. in litera, & primo notatum est. Vnde prohibitio in fornicatione menstruosa se extendit, ut non petant; sed non, ut non reddant; & ideo non absoluitur à retentione reddendi: & per hoc intelligenda sunt auctoritates de hoc loquentes. Debet tamen mulier aliquo modo se reddere difficilem, & cum dolore & ægre debitum solvere, ne dum appetit à se peti, ipsa rea sit, ac si peteret: unde resistere potest, nisi credat scandalum prestare marito.

124. Occurrit objectiones.

Sequitur solutio objectionum. Ex hoc, inquit, patet illud quod objicitur de consensu (quia non solum, qui malè agunt, peccant, sed etiam qui consentiunt) dum enim necessitate compulsæ femina reddit, non dicitur consentire, nec furioso gladium reddere: sed ipse agit, & hac patitur. Præterea: gladius furioso est reddendus, ut evitetur majus periculum: sic in proposito cum timetur periculum, & vir potest evadere periculum fornicationis, vel odii per redditionem, in quam incurreret per abnegationem.

125. Solutio objectionum.

Ex his patent alia: concedendum est enim, quod debitum non potest peti scienter; quia hoc est morale preceptum, quod debitum non petatur. Et non valet de lepra, nec de potestate corporis; quia usus est ei arctatus per mandatum illud: & patent auctoritates inductæ in contrarium; omnes enim intelligenda sunt, quantum ad scienter exigentes. Hactenus Doct. Seraphicus. Quæ latius volui referre, quia optimè proponunt difficultates, quæ in una & altera sententia possunt occurrere.

Enimverò, ut fateamur veritatem, hæc res admodum est intricata, & argumenta adducta non convincunt necessariam malitiam sive in petitione, sive in redditione, saltem mortalem, excepto fortè casu, quo probabilius proles conciperetur leprosa, aut aliàs graviter defectuosa, ut cæca, clauda &c. Hic autem casus rarissimus est, ut notat Castro de Leg. pœnali, lib. 1. cap. fin. ubi sic argumentatur pro sententia, quæ docet, tam petitionem, quam redditionem menstruata esse licitam: Minus est periculum in menstruata de infectione proles, quam in leprosa: sed leprosa mulier non prohibetur exigere aut reddere; ergo nec menstruata. Consequentia est nota, per locum à majori ad minus. Prima Antecedentis pars probatur ex communi Medicorum sententia, & ex probatissima experientia. Secunda pars Antecedentis probatur, per c. 1. & 2. de Conjug. leprosa.

126. Argumenta adducta non convincunt copulam illicitam. Quod sit licita, probatur ex Castro.

Sed huic argumento responderet Scotus, neg. Consequentiam: quia licet certius immincat periculum de infectione proles ex coitu cum

127. Resp. Scotti.

leprosa, quàm cum menstruata; non tamen inde sequitur, quòd sit majus nocumentum prolis: imò dicit, esse multò minus in leprosa, quàm in menstruata. Quia magis (ut ille ait) est contrà bonum prolis, quòd nunquam procreetur de illa matre, si illa esset semper prolepra vitanda, quàm quòd nascatur leprosa. In menstruata autem hoc non evenit: quia etsi proles in diebus menstrui non concipiatur, poterit tamen in aliis diebus post purificationem concipi sana. Et idèd justum est, menstruatam paucis aliquot diebus abstinere, ut postea prolem sinè damno illius concipere possit. Leprosam autem non sic justum est abstinere: quia melius est proli nascituræ leprosam esse, quàm nunquam esse. Et eodem modo respondent Thomistæ, qui B. Thomæ opinionem contrà Petrum de Palude tuentur. Et propter eandem rationem dicunt, etiam licitum esse coire cum ea, quæ perpetuum sanguinis fluxum ex ægritudine tolerat. Ita Castro. Verba D. Tho. habes sup. hâc Conclus. Verba autem Scoti Conclus. præced.

*Eadem est
responsio
Thomista-
rum.*

128. Sed certè (prosequitur Castro) hæc responsio non plenè mihi satisfacit, propter multa, quæ mihi contrà istorum opinionem occurrunt. Primum est; quia nocumentum prolis, quòd dicunt futurum ex illo coitu, est nimium incertum. Non est enim certum, quòd mulier tempore illo concipiet; sicut etiam non est certum, mulierem non menstruatam ex coitu concepturam; imò magis credendum est, mulierem tempore menstruorum non concepturam; quia ille menstrui sanguinis fluxus multum impedit ad retinendum semen hominis in matrice, ubi conceptio fieri debet.

Secundò. Nec etiam si illa conciperet, est certum prolem futuram esse menstruosam; quoniam aliàs multa plura monstra quotidie nasci videremus, quàm nunc videmus. Quia cum numerosa (ut creditur) sit hominum multitudo, qui cum menstruatibus mulieribus quotidie coeunt, multa etiam monstra quotidie nascerentur. Et inde aperte conjicimus, non esse certum & inevitabile, prolem futuram esse menstruosam, quæ à muliere menstruata concipitur. Si certum esset aut proximum certitudini, mulierem menstruatam concepturam, & prolem futuram menstruosam, tunc fortè mulier teneretur non exigere, neque reddere debitum viro petenti.

129. Nam in hoc solo casu, ego puto intelligendum esse Aug. qui q. 64. super Leviticum, dicit: per talem legem in Levitico positam non naturam damnari, sed concipiendæ prolis noxium prohiberi. In quibus verbis id videtur Aug. sentire, quòd accedere ad menstruatam, non est ex se & ex natura sua peccatum; sed solùm ratione nocumenti, quòd inde sequitur proli. Ergò ubi non est certum nec verisimile, tale nocumentum futurum, tunc poterit mulier menstruatam exigere & reddere.

*De eo, qui id
faceret ani-
mo nocendi
proli.* Sunt enim illa verba Augustini (ut ego cenſeo) hâc conditione intelligenda: si is, qui exigit aut reddit debitum, hâc intentione id

agat, ut proli noceat. Nam aliàs si id non intendit exigens, aut reddens, non peccat, etiam si præter intentionem illius nocumentum proli eveniat. Quoniam quisque jure suo potest uti, quàmvis inde damnum alteri sequatur, dummodò alterius damnum non velit; imò potiùs doleat, quòd non possit jure suo uti, quin damnum alteri inferat.

In cujus rei probationem adduco simile ex l. 1. ff. de Aqua pluvia arcenda, ubi Paulus Iurisconsultus ex sententia Labeonis definit, vicinum, si flumen vel torrentem avertit, ne aqua ad eum perveniat, & hoc modo sit effectum, quòd vicino noceatur, non posse jure prohiberi, ne tale flumen à se avertat, dummodò non hoc animò fecerit, ut alteri noceat, sed ne sibi noceat. Idem etiam dicendum est in muliere menstruatam, quæ debitum exigit, aut reddit, quòd licitè hoc facere potest, si non hoc animò faciat, ut proli concipiendæ noceat, sed ne sibi noceat.

Et multò justius hoc facere potest mulier menstruata, quàm is, qui flumen à se avertit. Quoniam qui flumen à se avertit, quàmvis hoc non faciat animò nocendi, tamen verè nocet, & certum videt nocumentum, & certam videt personam, cui tale infert suo opere nocumentum. At nihil horum contingit in muliere menstruatam, debitum exigente aut reddente. Quoniam (ut diximus) non est certum, nocumentum sequi ex coitu illo: nec certa est persona; imò (ut rectius dixerim) nulla est persona, cui tale nocumentum inferatur; quia nondum natus est ille, cui tale nocumentum timetur esse inferendum.

Nocumentum autem quòd sibi inferre potest, si non exigit, aut marito, si non reddit, potest esse ipsi menstruatæ certum. Quia corporalem aut spiritualem infirmitatem, quæ est adulterium, potest illa verisimiliter timere in marito, si illi petenti debitum non reddat; & hoc ipsum potest timere in seipsa, si non exigit. Nam (ut Medici docent) aliquando corporalis infirmitas curatur per carnalem viri & mulieris coitum. Nullus autem meritò dubitare potest, quin magis teneatur homo suo certo periculo providere, quàm alterius incerto. Nulla certè est comparatio certi ad incertum; ac proinde nulla est comparatio hominis viventis ad prolem, cujus conceptio est incerta. Ratio autem naturalis docet, ut incerta pro certis dimittamus; & si omnia fuerint pariter certa aut incerta, plus nostro, quàm alieno periculo provideamus.

Ex quibus circumstantiis benè pensatis, clare convincitur, mulierem menstruatam, debitum exigentem aut reddentem, damnum nullum facere. Quòd manifestè confirmatur per sententiam illam, quæ habetur in l. Nemo, ff. de Reg. juris: *Nemo damnum facit, nisi qui id facit, quòd facere jus non habet.* Mulier autem menstruata jus habet exigendi & reddendi debitum: ergò hoc faciens non est censenda damnum facere. Hucusque Castro.

Nunquid audiendus? Planè in illis circumstantiis, id est, ubi nocumentum prolis non est certum, nec verisimile futurum, & nocu-

130.
*Probi à si-
mili ex l. 1.
ff. de Aqua
pluvia &c.*

131.
*Ostendit,
posse sequi
grave nocu-
mentum sibi
vel viro, si
non reddat,
aut petat.*

*Et aliunde
nullum
damnum
facit, ex l.
1. ff. de
Reg. juris.*

132.
*Judicium
Auctoris.*

men-

mentum proprium vel conjugis est certum. Secus ubi nocumentum prolis foret certum, & nocumentum proprium vel conjugis, aut nullum, aut incertum, & quod aliâ viâ facile possit evitari. Hæc est lex charitatis, imò & Matrimonij, ex vi cujus conjuges habent jus petendi & reddendi debitum; non tamen in omni eventu, sed dumtaxat, quando copula non vergit in detrimentum proprium, ut patet ex dictis Conclus. præced. vel etiam prolis, ad cujus bonum principaliter est institutum Matrimonium; eo ergo uti cum detrimento prolis, prohibet lex conjugii, quidquid intendat vel non intendat conjuges.

133.
Respondet
ad d. leg. 1.

Nec obstat l. 1. ff. de Aqua pluvia arcenda sup. à Castro adducta, siquidem est longè diversa ratio: quia in casu illius legis diversa prorsus sunt jura, nec ullum alteri subordinatur; at in nostro, jus accessus ad uxorem bono prolis subordinatur, illudque præ omnibus spectare debet.

Et adhuc exemplo illius legis retento, quis cum non diceret contrà charitatem proximi, licet non adversus justitiam, delinquere, si paulisper expectans posset & jure suo uti, & grave proximi detrimentum vitare? At cum menstruus fluxus, naturaliter accidens, paucis diebus duret, delinquet utique conjux tunc utens jure suo cum detrimento prolis, quod, brevi tempore expectato, cavere posset.

134.
Quid si
mulier le-
prosa brevi-
tempore pos-
set curari?

Consimiliter dico de muliere leprosa; si brevi tempore posset curari, neque ipsa posset cum damno prolis petere aut reddere debitum. Sed quoniam communiter incurabilis est, & passio naturalis menstruæ regulariter pauco tempore durat, idè distinguunt DD. inter mulierem leprosam & menstruatam, quòd hæc nequeat reddere aut petere debitum, secus ista.

Ex quo hic
oritur dis-
crepancia
opinionum.

Igitur discrepantia opinionum in hac re, oritur præcipuè ex diversitate opinionum circa detrimentum prolis, quæ concipienda est tempore menstrui. Nam antiqui DD. videntur statuisse, id detrimentum etiam notabile, tamquam moraliter certum: Recentiores autem putant, id omninò esse incertum, & rarum; & idè hi negant talem copulam esse mortalem; illi autem affirmant.

135.
Copula cum
menstruata
implurimum
est venialis,
juxta San-
chez.

Dico: Mortalem, quia in plurimum (ut notat Sanchez disp. 21. n. 7.) est venialis. Dico, inquit ille, ex se & in plurimum culpam esse venialem, debitum eo tempore exigere. Nec ducor ad id ratione damni prolis, ejus enim incertitudo & raritas, quam n. 5. probavi, & experientia testatur (innumeri enim tempore menstrui coeunt, & rarissimè perspiciamus hæc damna in prole; & pariter melius ipsi ita gigni esse, quam non gigni, ut d. n. 5. explicui) arguunt, ex hac parte nullam esse culpam. Sed ratio peccati venialis est turpitudine, & indecentia in eo coitu, ut n. 5. probavi. Quare si aliqua ratio sit huic turpitudini præponderans & actum honestans, vacabit culpa: nempe si ad vitandam in se vel in alio fornicationem, vel ne conjux suo confortio odio sit, vel alia similis. Nec ab hac culpa eximet conjugis sterilitas, quamvis enim cesset

Ratio est
turpitudinis.

damnum prolis, non tamen cessat ea turpitudine & indecentia. Sic ille.

Rogas: in quo consistat hæc turpitudine. Respondet ex Sanchez d. n. 5. quòd tunc vacet foeminea natura consuetæ purgationi, immundaque sit mulier, & aequaliter inepta commodæ seminis retentioni ac receptioni, atque ita minus conveniens generationis fini. Adde: aliquam esse incontinentiam, debitiq; ordinis perversionem, non expectare tempus generationi aptius; maxime cum brevi affuturum sit. Ita Sanchez.

Qui ibidem probat, melius esse proli sic gigni, quam non gigni; quòd si tunc is coitus non haberetur, forsitan postea non generaretur, aut non esset eadem; quia cum non entibus nulla est unitas; atque adeo conqueri nequit de damno sibi illato, imò magno afficitur beneficio. Sic ille.

Respondetur: forsitan postea eadem generaretur, idque sana. Atque ut non esset eadem, quid tum? Quamquam enim conqueri nequeat illa, quæ concepta non fuit, conqueri, inquam, de injuria, cum non habuerit jus, ut esset, conqueri tamen posset de injuria, si monstrosa nascatur, aut leprosa, cum potuerit nasci non monstrosa, & non leprosa.

Porò ad id quod Sanchez sup. & Castro caventur, scilicet experientiam constare, non sequi illud damnum, & plures in eo casu edi infantes, qui nihil damni patiantur; atque adeò damnum hoc, cum sit incertum, non tollere obligationem certam reddendi debitum, aut jus certum exigendi.

Ad hoc, inquam, argumentum respondet Hiquæus sup. n. 26. sufficere ad præceptum salvandum, quòd ex natura actionis subsit periculum damni secuturi, ut præceptum urgeat: nec referre, quòd finis precepti in his vel illis cesset, nisi tollatur universaliter: certum autem est, ex natura illius copulæ imminere periculum præfatum, perinde in lege nova, quam in veteri, ut Levinus Lemnius de occultis naturæ miraculis, & alii Medici asserunt. Ex Patribus autem citatis hic fuit finis præcepti legis veteris, quod morale est, ac proinde manet in lege nova. Hinc rectè Doctor (Subtilis) dicit, uxorem non obligari ad debitum reddendum, quod universale est in omnibus casibus, in quibus ipsa reddendo concurrat ad peccatum alterius. Sicut ergo Matrimonium ordinatur primariò ad finem prolis & bonum; ita etiam ad tempus tenentur cessare à copula parentes, quando imminet tale periculum. Sic ille.

Sed videtur petere principium; nam Adversarii negant imminere tale periculum, ut notat Averfa q. 21. sect. 6. §. Aliqui tamen & c. ubi relatis Auctoribus, qui docent copulã tempore menstrui esse licitam, subjungit: Quorum fundamentum est: quia ex natura rei non imminet proli damnum. Cum raro tunc concipiatur, teste Aristotole l. 1. Generat. animal. c. 16. Et nõ constet, plus eo tempore, quam alio concipi cū vitio vel defectu corporis. Aut si sic concipiatur, melius

136.

In quo con-
sistat hæc
turpitudinis,
ex eod.

Putat, pro-
lem non pos-
se conqueri
de injuria.

137.

Arg. contrã.

Ad expe-
rientiam,
quam pro se
adducit
Sanchez.

138.

Responsio
Hiquæi, ex
natura rei
imminere
periculum.

139.

Sed Adver-
sarij hoc ne-
gant, teste
Averfa.

esset proli ita concipi, quàm nullo modo, cum alio tempore non conciperetur idem numero fetus, quare non imminet damnum prolis. Ex jure autem divino veteri nulla jam extat obligatio; & præceptum illud, in quantum erat ultra naturalem legem, fuit ceremoniale & judiciale, quare omnino cessavit. Ex jure demum Ecclesiastico solum refertur antiquæ legis prohibitio in illo cap. sumpto ex D. Greg. nec de novo injungitur.

Qui putat, talem copulam ex justa causa nullum esse peccatum.

Ita ergo videtur ex justa causa nullum fore peccatum: utpote ad vitandum incontinentiæ periculum, & sedandos acres carnis stimulos, ad complacendum conjugii, ne suboriantur discordiæ & rixæ. Sed non occurrente ullâ tali causâ, sed folius voluptatis gratiâ, fore quidem veniale peccatum, etiam, inquam, in casu, quo extrâ tale tempus nullum esset peccatum. Adest enim tunc quædam specialis indecentia & turpitudine, & nimia intemperantia, nolle ad breve tempus differre. Quæ quidem ratio sufficit ad hoc, ut uxor, eo tempore requisita, non teneatur reddere debitum, ut notat cum aliis Bonacina. Hactenus Averlâ.

Bonacina.

140. *Expenditur cap. fin. Dist. 5.*

Rogas, quid sit illud cap. desumptum ex d. Greg. Respondeo cap. fin. dist. 5. ubi sic lego: *Ha itaque, quæ filios suos ex prava consuetudine aliis ad nutriendum tradunt, nisi purgationis tempus prius transferit, viris suis non debent admisceri, quippe cum & sine partis causa, cum inconsuetis mensuris detinentur, viris suis misceri prohibeantur: ita ut morte lex sacra feriat, si quis vir ad menstruatam mulierem accedat.*

Castro.

Ubi Gloss. verb. *Prohibeantur*, explicat: *Id est, sub forma prohibitionis dissuadeantur: sic exponunt quidam.* Inter hos merito numerabis Castro sup. ubi sic ait: Scio esse aliqua Sanctorum Doctorum verba, quibus dicunt esse ex jure divino, non accedere ad menstruatam, & illud deberi nunc in Lege Evangelica observari: sunt tamen illorum verba ad hunc sensum intelligenda, ut non dicant debitum obligationis, sed solum debitum honestatis & congruentiæ. Et hoc debitum sæpe appellare solent jus divinum, non quidem tale, quod peccati mortalis obligationem inducat; sed quod ad majus meritum hortetur. Sic ille. Quem sequitur Sanchez sup. n. 10.

141. *Ap. lex Levit. 20. repugnat alteri legi Levit. 15.*

Rogas iterum: quæ sit illa lex sacra, quæ morte feriat? Jam sup. eam assignavimus ex Levit. 20. v. 18. *Qui coierit &c.* Et si dixeris: Hæc lex in faciem pugnare videtur cum alia Levitici lege, quæ habetur cap. 15. vers. 24. *Si coierit cum ea vir tempore sanguinis menstrualis, immundus erit septem diebus, & omne stratum, in quo dormierit, polluetur.* Ubi nihil aliud præcipitur, quàm ut vir sit immundus septem diebus; cum tamen cap. 20. præcipiatur poena mortis inferri tam viro, quàm mulieri.

Concordantia Aliquorum.

Respondent Aliqui: legem, quæ tantum præcipit separationem septem dierum, intelligi de illis, qui ignoranter coierunt cum menstruatâ; aliam verò legem, quæ jubet tales coeuntes interfici, de his, qui scientes menstruum ex in-

dustria se miscuerunt. Hæc tamen sententia (inquit Castro sup.) inde convincitur esse falsa; *Castro eam reprobat.* quod lex illa posterior non solum jubet virum interfici, sed ipsam etiam mulierem menstruatam, à viro cognitam. Mulier autem vix potest ignorare, se esse menstruatam, licet vir hoc facile possit.

142. *Approbat concordiam Nicol. de Lyra, & Abulensis.*

Melius igitur Nicol. de Lyra, quem in hac parte sequitur Abulensis, hanc faciem legis dissonantiam tollit, dicens: priorem Levitici legem esse intelligendam de illo, cujus factum est occultum, & nunquam fuit de hac re in judicio convictus. Alteram verò posteriorem de illo solo intelligendam censet, qui sciens accessit ad mulierem menstruatam, & fuit de hac re in judicio accusatus, & convictus. Et hanc Nicol. Lyrani sententiam probare videtur Paulus Burgenfis, propterea quod illum in additionibus suis de hac re non reprehendit. Nam si illi non placuisset, libenter illum de hac re reprehendisset, cum diligentissimè Nicolai scripta explorasse videatur, ut inveniret, quod in illo reprehenderet.

143.

Inquiritur causa unius & alterius legis.

Hæc igitur duarum illarum legum concordia datâ, operæ pretium erit, causam inquirere, quare is, qui de coitu cum muliere menstruatâ est in judicio convictus, jubetur poenâ mortis puniri; ille verò qui occultè hoc fecit, solum præcipitur, ut sit septem diebus immundus. Nam si sola prohibitionis causa fuit periculum prolis concipiendæ, cum simile periculum imminet proli ex coitu occulto, sicut ex coitu parentum publico, sequeretur, ut etiam coitus illorum occultus esset peccatum mortale, perinde ac publicus. Præterea: si peccat mortaliter, qui coit cum muliere menstruatâ, cur non jubetur occidi, aut aliâ graviori poenâ puniri, quàmvis ejus coitus sit occultus? Deinde: si talis sic coeuns nocet proli futuræ, cur in poenam & testimonium talis nocuenti non gravius punitur?

Expenditur causa leg. cap. 15.

Si dicas: quia erat secretum, & ipse non debebat se prodere ad mortem: saltem poterat illi alia major poena in secreto imponi ab ipsa lege; aut Sacerdoti, cui sua manifestasset peccata, præcipi poterat, quod aliquam graviorem poenam imponeret, prout in aliis multis peccatis lex fieri jubebat. At cum nihil horum lex præceperit, sed eam solum viro imposuerit poenam, quam mulieri menstruum patienti, quàmvis ad virum non accessisset, imposuerat; ex ipsa ratione poenæ convincitur, talem viri coitum ex se non esse majus peccatum, quàm sit, mulierem pati menstruum, quod constat non esse peccatum, præsertim mortale. Nam si peccatum aliquod erat, exigere à muliere menstruatâ in occulto, illud ex ratione poenæ innuitur esse veniale: quia peccata mortalia multò gravius in illa lege puniebantur.

144.

Propositus causa leg. cap. 20.

Coitus autem cum muliere menstruatâ, de quo quis in judicio fuisset convictus, poenâ mortis puniebatur, non propter solum coitum, sed propter ceremonias legis publicè violatas, quæ, ne venirent in contemptum, acerbè puniebantur. Publicum enim & secretum, non variant

variant genus aut speciem peccati, ita ut, quod secretè factum est, veniale, publicè verò factum, sit mortale; nisi fortè ratione scandali accepti & non dati, quod aliquando propter ignorantas & infirmos omittendum est. Sed ex particulari circumstantia ignorantium aut infirmorum, quæ ipsi operi publico accidit, non est sumenda generica aut specifica operum differentia; ita ut secretum & publicum genere aut specie differre dicantur. Et inde aperte convincitur, ut si secretus coitus cum muliere menstruata non erat peccatum mortale, etiam coitus in iudicio probatus non sit peccatum mortale.

145. Præceptum moris simul erat ceremoniale & iudiciale.

Ex his omnibus constat, præceptum illud, quo præcipiebatur morte puniri is, qui de coitu cum muliere menstruata esset convictus, esse simul ceremoniale & iudiciale. Quatenus præcipit septem diebus abstinere ab uxore, vel ex eo constat esse ceremoniale, quod non omnes mulieres per tot dies durant in menstruo, sed aliquæ per plures dies, & aliquæ per pauciores. Et quia illi dies non sunt idè ad separationem limitati, quia tot diebus & non pluribus, nec paucioribus, menstrua durant, inde manifestè convincitur, talem dierum limitationem esse ad solam ceremoniam referendam. Quatenus illud præceptum pœnam imponit, constat esse inter iudicialia numerandum, & ex pœna in illo imposita constat, illud tunc obligasse ad culpam mortalem. Ex nulla tamen parte præceptum illud obligat nunc in lege Evangelica, in qua, per mortem Christi, iudicialia simul & ceremonialia omnia revocata sunt. Hucusque Castro.

146. Inducunt hodie Medici, ex tali coitu nullum damnum imminere proli.

Satis bene pro sua opinione, quam passim Recentiores amplectuntur, eo præcipue fundamento, quod iudicio Medicorum hujus temporis, quidquid olim Aliqui dixerint, nullum imminere damnum proli ex tali coitu, vel saltem ex natura rei: neque in nova lege nullum sit præceptum positivum Dei aut Ecclesiæ, prohibens talem coitum, quod tamen foret necessarium, ut, quod aliàs ex natura rei solum esset peccatum veniale, fieret peccatum mortale.

Et sanè ex nullo verbo Scripturæ probari potest, in lege veteri prohibitum fuisse specialiter à Deo talem concubitus ratione damni proli. Attamen si hic & nunc grave damnum immineret, proculdubidè lex naturalis charitatis, servatis ejus regulis, graviter ad istud præcavendum, sicut tunc obligabat, ita & nunc obligaret.

147. Probatur ex Hiquæo, talem coitum jure nature graviter esse prohibitum.

Nam, ut notat Hiquæus sup. n. 28. Omne malum, quod obligat sub gravi delicto ad remedium, si fieri aut adhiberi potest, quando incurritur, illud idem, ut prævisum in periculo & causis, similiter obligat ut provideatur; sed infirmitas, proli natæ tenentur parentes providere remedium, si commode possunt: ergò etiam, ne nascatur talis, remove causas hic & nunc, ex quibus nascitur, donec sinè detrimento tali nasci possit; maximè quando per hoc non frustrantur ipso bono proli, quia in aliis cir-

cumstantiis edetur sinè contagio tam gravi. Unde hæc prohibitio potest ex hac ratione revocari ad jus naturæ providendi bonum proli: idèdque indignum est, ut more bestiarum in se invicem exardeant, cum tanto detrimento proli, & sui ipsius nocumento, quorum etiam famæ detrahit, ut proles ex ipsis infecta & monstrosa nascatur ex impotenti libidine. Meritò ergo Sancti Patres hunc casum esse prohibitum exponunt, & volunt ut cohibendæ incontinentiæ alia remedia applicentur, præter copulam, cui annexum est tale periculum. Ita hic Autor.

Et meritò, si reverà tale periculum annexum sit. Sed hæc connexio hodie à Medicis negatur, saltem ut in plurimum. Et idè asseritur, talem coitum per se non esse culpam mortalem ratione damni proli, sive contra legem naturæ.

Optimè, supposito gravi damno proli.

Nec obstat: quòd Ezech. 18. annumeretur aliis peccatis mortalibus contra legem naturalem, vers. 5. & 6. *Et vir si fuerit justus, & fecerit iudicium & justitiam, in montibus non comederit, & oculos suos non levaverit ad idola domus Israel: & uxorem proximi sui non violaverit: & ad mulierem menstruam non accesserit* &c.

148. Obiectio ex Script. Ezech. 18.

Non obstat, inquam, quia ad intentum Prophetæ satis erat, cum accessum, propter legem positivam Dei, tunc temporis fuisse peccatum mortale, per quod justitia amittebatur. Audite Cornel. à Lapide super cap. 20. Levit. vers. 18. ubi, relatà sententià eorum, qui negant hunc accessum esse peccatum mortale ex solo jure naturæ, inquit: Undè sequitur, congressum cum menstruata Iudæis hic vetari tam severè lege non tam naturali, quàm positivà & ceremoniali; perinde ac eadem vetitus fuit eis usus adipis & sanguinis sub pœna mortis, c. 7. v. 25. & 27. Pari ergò modo menstruata, & congressu cum ea, intentatur hic pœna mortis, non tam ob prævaricationem legis naturalis, quàm ceremonialis, ita rigide hanc immunditiam vetantis, eò quod Deus vellet Iudæos corpore esse purissimos.

Solutio.

Dices: si hæc lex est ceremonialis, cur ergò ponitur hic inter alia naturalia præcepta?

149. Instans. dilu. r.

Respondeo: quia hæc omnia congressum & libidinem spectant: & quia congressus hic cum menstruata jure naturæ malus est & vetitus, ac peccatum saltem veniale: accedente verò hoc præcepto Dei positivo, erat peccatum mortale. Nec mirum, naturale præceptum cum positivo permisceri: sic enim hæc præcepta permiscetur cap. præced. Exod. 20. & alibi. Sic ille.

Ergò nec mirum, Prophetam sup. peccata naturalia cum positivo permiscere. Et nota bene, quòd in eodem cap. tertio expressè meminerit idololatriæ, & adulterii, & similibus peccatorum naturalium; tamen semel dumtaxat exprimat accessum ad mulierem menstruam. Cur hoc? Tu cogita.

Ego pro sine hujus controversiæ dico: si SS. Patres & Doctores sup. allegati hodie viverent, & audirent Medicos nostros, fortè & ipsi dicerent, talem accessum non esse peccatum mortale.

150. Resolutio finalis.

mortale, propter damnum prolis. Et quod attinet Doctorem Subtilem, putat Scholiastes ad lecum sup. citatum, cum nihil asserere, sed tantum referre sententiam aliorum, Verè id putet, an falsò, relinquo aliis judicandum.

Casus in quo menstrua non reddunt copulam illicitam.

Sufficit mihi, quòd non opponatur meæ Conclusioni, quæ ait: *Menstrua non reddunt copulam semper illicitam*; quia non tunc, etiam secundum Scotum, quando certò constaret, conjuges fore steriles, & copula esset necessaria ad evitandam incontinentiam. Quippè tali casu nullum imminet damnum proli, propter quod Scotus videtur dicere, talem copulam esse peccatum mortale; & aliunde malitia venialis, quæ consistit in quadam immunditia & intemperantia, satis excusatur per periculum incontinentiæ, v. g. fornicationis aut pollutionis, quæ aliàs eveniret. Au autem mulier teneatur reddere, aut etiam possit reddere, quando vir peccat exigendo, hic non disputo; sed infra commodius examinabimus.

151. Objectio.

Si dixeris: cessante fine legis in casu particulari solum negativè, non cessat lex: ergò tamen si finis legis cesset, quando constat mulierem aut virum esse sterilem, non idè cessat hæc prohibitio. Respondeo: nusquam talem legem in Evangelio reperiri, præter legem charitatis, quæ cessat cessante damno, sive per se, sive per accidens: fundatur enim in non periculo morali; sed in ipso reali damno, quod sequitur. Atque hæc satis de tempore menstrui.

Solutio.

Quando tempus prægnationis reddat copulam graviter illicitam.

Sequitur tempus prægnationis, quod tunc, secundum Omnes, reddit copulam graviter illicitam, quando est verisimile periculum extinctionis foetus vel abortus. Ratio est manifesta. Quia talis concubitus est directè contrà finem Matrimonij; quippè infert extremum damnum proli, cujus bonum maximè spectat conjugalium usus.

Existimat porrò Sanchez sup. disp. 22. n. 1. nullum incontinentiæ periculum præponderare posse, ita ut concubitus licitus reddatur. Quia illi incontinentiæ discrimini aliis viis & mediis consuli potest absque foetus damno; & hoc damnum alià viâ nequit evitari, ut suppono, quam abstinendo à copula.

152. Objectio.

Sed enim, dicit aliquis: usus conjugalium per se, sive ut in plurimum non extinguit foetum, aut causat abortum, sed ad summum materiam nondum coagulatam, seu formatam dissipat, quæ utique dissipatio, secundum Sanchium sup. & Alios, quos citat, non videtur esse mortalis; quia id damnum non tanti faciendum est in dantibus operam rei licitæ, jureque suo utentibus, nec illud intendentibus. Imò nec videtur mortale in fornicantibus; quia non dissipatur illa materia, nisi per alium actum, qui & ipse de se tendit ad generationem, quod si non sequatur, per accidens est.

153. Solutio.

Respondeo: ex hoc argumento solum sequitur, regulariter & per se non esse peccatum mortale, exigere vel reddere debitum tempore prægnationis. Interim, si vel rarò tale periculum occurreret, quidni conjuges debeant à copula

abstinere, & alià viâ periculo incontinentiæ consulere? Estò enim Matrimonij usus etiam in remedium concupiscentiæ institutus sit, tamen cum subordinatione ad finem principalem, qui est generatio prolis; ita ut, licet non debeat semper sequi generatio, & aliquando generatio impossibilis sit, equidem nequeat per eam generatio impediri.

Atque ut nunquam vi præcisè copulæ posset foetus occidi, aut abortus causari, saltem charitas obligare videtur, ut tanto incommodo prolis, undecumque proveniente, cui, ut suppono, aliter provideri non potest, planè provideatur per abstinentiam à copula, etiam cum aliquo conjugum incommodo, respectivè minori. Hic ergò locum habere debet regula charitatis, quæ dicat, majus respectivè damnum prolis, cum nostro respectivè minori avertendum esse.

Sed pone, nullum omninò esse periculum damni prolis, sive proximum, sive remotum, censens, concubitus cum uxore prægnante, seu petendo seu reddendo, esse illicitum? S. Aug. lib. de Bono conjug. inter nimios excessus in usu conjugali hunc computat, dicens. c. 6. *Sunt viri usque adeo incontinentes, ut conjugibus nec gravidis parcant.*

154. An secluso damno proli, hæc copula sit illicita, ex d. Aug.

Et Ambr. super Epist. 1. ad Corinth. in c. 7. (ut refertur 33. q. 4. c. 4.) sic ait: *Si causâ procreandorum filiorum ducitur uxor, non multum tempus concessum videtur ad ipsum usum; quia & dies festi, & dies processionis, & ipsa ratio conceptus, & paritatis juxta legem cessati temporibus his debere demonstrant.*

Ambr.

Consimiliter loquitur D. Hieronymus contra Iovinian. lib. 1. & refertur 32. q. 4. c. 5. *Nihil est sædus, quam uxorem amare quasi adulteram. Certè qui dicunt, se causâ Reipub. & generis humani uxoribus jungi, & filios procreare, imitentur saltem pecudes, & postquam venter uxoris intumuerit, non perdant filios, nec amatores se uxoribus exhibeant, sed maritos.*

Et Hierony.

Ubi Gloss. verb. *Pecudes*, reddit rationem, dicens: *Pecudes enim post conceptum non coeunt, ut inf. ead. q. 7. Non solum: nec mulier faciat copiam sui corporis à conceptione usque ad purgationem, ut sup. dist. 5. Ad ejus, & 33. q. 4. Si causa. Et verb. Non perdant, ait: Perit enim partus ex frequenti concussione.*

Neque solum propter periculum, quod D. Hier. & Gloss. manifestè supponunt, non solum, inquam, propter periculum abortus; sed etiam eo secluso, talem coitum fore illicitum, hæc ratione suadetur; quòd semen istud frustretur sine generationis, quòd mulier, dum grvida est, concipere nequeat. Unde etiam D. Aug. sup. & Ambr. nullam faciunt mentionem periculi.

155. Probatur ex ratione esse illicitam.

Cæterum (inquit Sanchez sup. n. 3.) omnes conveniunt DD. minimè esse lethalem culpam etiam exigere tunc debitum. Tum, quia nulla invenitur prohibitio accessus in eo tempore: tum, quia Matrimonium non solum est institutum in officium naturæ, sed etiam in concupiscentiæ remedium; quod minimè præstaret, imò

Non est culpa lethalis.

imò rete maximum esset, si tanto tempore conjugibus abstinentium esset.

Neque, secundum Sanchez, venialis.

Et n. 6. probabilius existimat, nequidem veniale esse culpam. Quia, inquit, nullam prohibitionem reperio, & ubi necessitas non cogit multiplicare culpas, non oportet; eo vel maxime, quòd Matrimonium laetum injiceret, si hæc esset culpa venialis; cum enim magna temporis Matrimonij parte: uxor gravida sit, vel abstinentium esset conjugibus ferè semper à debiti exactione, vel innuenera essent venialia admittenda. Hæc ille cum Aliis, quos citat.

156.

Resp. ad testimonia PP. Item ad rationem.

Quid ergo ad testimonia SS. Patrum superius adducta? Dicit Sanchez n. 7. ea omnia intelligenda esse, ubi esset verisimile abortus periculum, vel de consilio loqui. Ad rationem allegatam respondet: non posse tunc foetum concipi, minimè provenire ex natura & modo concubitus, quod desideratur, ut is sit peccatum contra naturam; sed per accidens, quia foemina est gravida. Ita Sanchez.

Ego nuper audivi Clarissimum Dominum Medicum Universitatis Lovaniensis firmiter asserentem, etiam foeminam gravidam posse concipere, experientia teste, dum post unam prolem enixam, aliquot diebus elapsis aliam enitur.

Ut sit de hoc, constat talem concubitus non frustrari omni suo fine: quia est in remedium concupiscentiæ. Et verò copula in sterilibus nonne frustratur fine suo principali? Et tamen propterea non est illicita, nequidem venialiter, quidquid aliqui videantur asserere, de quo alibi latius egimus.

157.

Respondetur ad testimonium D. Aug.

Quantum ad testimonium D. Aug. verbis præallegatis continuò adjungitur: Quidquid inter se conjugati immodestum, inverecundum, fordidumve gerunt, vitium est hominum, non culpa nuptiarum. Quæ verba ita exponit Gloss. cap. 3. 32. q. 2. Quidquid inter se causâ explendæ libidinis faciunt conjugati, non est culpa nuptiarum, sed hominum.

Nota ly, Explendæ libidinis, & cogita, veniale esse peccatum, causâ explendæ libidinis, id est, captandæ immoderatæ voluptatis, ne gravidis quidem conjugibus parcere. Et ideo dicit: Sunt viri usque adeo incontinentes, ut (purè putè ad captandam immoderatam voluptatem) conjugibus nec gravidis parcant. Cui hæc explicatio non placet, dicat, S. Aug. sic locutum fuisse, propter periculum saltem remotum, quod communiter adest, & non satis præcavetur ab his, qui solâ ducti voluptate & libidine, commiscuntur.

158.

Item testimonium Amb.

Porò testimonium Amb. sic explicat Gloss. ibi: verb. Concessum: Et ita videtur, quòd aliquod tempus prohibitum sit, in quo non debeat uxorem suam cognoscere, causâ sobolis procreandæ, & ita non est consilium; sed fac vim in eo quòd dicit, videtur: non enim dixit, non est. Vel intelligas in casu in quo loquitur cap. quando scilicet cognoscit eam causâ sobolis: quia forte in eo casu non debet ad eam accedere, secus si causâ incontinentiæ.

Et verb. Conceptus, ait: Ex quo scilicet partus Bosco de Matrim. Pars II.

incipit moveri: hoc etiam consilium est secundum nos: sicut etiam de menstruata, dist. 5. Ad ejus verò, licet Hugo contradicat.

Igitur consilium est, non præceptum, conjugibus gravidis parcere, etiam ubi alias non foret periculum incontinentiæ, saltè si liceat copula ex fine moderatæ voluptatis, & nullum sit periculum abortus vel alterius nocimenti prolis. Ubi autem non est præceptum, neque peccatum erit copula. Et sic manet vera Conclusio; scilicet, quòd imprægnatio non semper reddat copulam illicitam.

Et eadem est ratio tertiæ partis Conclus. quæ docet, neque tempore lactationis copulam semper esse illicitam. Eadem, inquam, ratio est; ut putà, quia nusquam invenitur præceptum strictum eam prohibens. Solum adducitur cap. fin. dist. 5. ubi ex D. Gregor. dicitur: Ad ejus verò conceptum vir suus accedere non debet, quoad usque qui gignitur ab lactetur. Prava autem in conjugatorum moribus consuetudo surrexit, ut mulieres filios, quos gignunt, nutrire contemnunt, eosque aliis mulieribus ad nutriendam tradant: quòd videlicet ex sola causa incontinentiæ videtur inventum; quia dum se continere nolunt, desunt lactare, quos gignunt.

Ubi Gloss. verb. Ablactetur, inquit: Tempus ablactationis hic appellatur tempus post partum, quando mulier nimis abundat lacte, & nisi extraheretur per puerum, redderet ipsam infirmam; ideo autem prohibetur illis temporibus commisceri cum eis, quia ex tali coitu nascuntur morbofi & leprosi. Sed quid si mulier petat debitum a viro tempore menstrui, vel tempore purgationis? Dico, quòd non reddet debitum ei, nisi timeretur fornicatio ejus, 13. dist. Duo mala. Item si vir petat debitum tempore menstrui à muliere, mulier negabit, & exponet et causam, quare non potest. ff. de Solut. l. Quod dicimus.

Itaque intelligitur Gregorius de debito strictè dicto, quando ex tali coitu nascerentur morbofi & leprosi. Sed experientia hodierna docet oppositum, saltè ut in plurimum; cum passim conjuges eo tempore commisceantur sine notabili nocimento prolis, quæ concipitur, aut etiam quæ ab lactatur. Et ob rem incertam raramque, durissimum esset jugum (inquit Sanchez sup. n. 74.) moraliter impossibile humeris conjugum imponere, ut simul in eodem lecto acubantes, biennio quo infantis lactatio durat, abstineant; atque iterum cum mater pepererit, alio biennio: ac proinde Matrimonium pauperibus non remedium concupiscentiæ, sed laqueus & causa multorum peccatorum esset. Quòd si aliquod proli damnum non tanti momenti inferatur, non tenentur parentes medio tam difficili, ac moraliter impossibili, illi occurrere. Ita Sanchez. Qui propterea docet, nullam omnino esse culpam; tunc temporis commisceri.

Ut etiam tempore purgationis, id est, quòd dicitur reverà immunditia corporalis post partum. Quòd tempus Greg. sup. & Gloss. statim adducta æquiparant tempori menstruo; atque adeò eodem modo de utroque oportet ratiocinari. Tantum noto, d. cap. Duo mala, quòd

159.

Prebatur copulam tempore lactationis non semper esse illicitam.

In oppositum adducitur c. fin. dist. 5. ex Gregor.

160.

Quomodo Gregor. intelligendus.

161.

Quid dicendum de tempore purgationis.

Quod pos-
sit reddi de-
bitum, si in-
meatur for-
nicatio, pro-
bat ex c.
1. dist. 13.

Gloss. ponit, ut probet, reddendum esse debitum, dum aliàs timeretur fornicatio, impertinens esse ad hoc probandum. Ecce verba textus: *Duo mala licet sint omnino cautissime præcavenda, si periculi necessitas ex his unum perpetrare compulerit, id debemus resolvere, quod minori nexu noscitur obligare.*

Ubi Gloss. in exposit. casus: *Statutum fuit (inquit) in Concilio Toletano (8. c. 2.) quod quoties duo mala instant, ita quod alterum eligi sit necesse, illud debet eligi, quod minus gravat, & illud vitari, quod magis.*

162.
An res.

Quæro nunc, in casu nostro alterum eligi est necesse? Clarum est quod non; nam potest, si velit, abstinere à fornicatione, & debet abstinere, etiam in casu, quo alter eligat non reddere debitum. Putas ne, quod posset aliquis fornicari, ad impediendum suum, quod alioqui certo sequeretur? Minime inquis. Quare non; cum fornicatio sit minus peccatum, ex duobus autem malis minus sit eligendum? Quia, reponis, neutrum est necesse fieri.

Videtur
quod non.

Benè optimè: ergo similiter in casu nostro, quia neutrum necesse est fieri, si reverà debitum reddere tali tempore jure naturæ foret illicitum, uti v. g. est mendacium, non fieret licitum, eo quod timeatur fornicatio. Sicuti mendacium non fit licitum, quàmvis sit minus malum; tamen per illud posset impedi suum homicidium, vel fornicatio, aliàs certo committendum.

163.
Quare in
tali casu
redditio sit
licita.

Quare ergo in nostro casu redditio debiti est licita? Quia magis obligat charitas, ad præcavendum damnum spirituale conjugis, quod liberè consequitur negationem debiti, quàm leve damnum temporale prolis, quod ex redditione debiti sequitur necessariò. Sin autem damnum prolis foret notabile, v. g. occisio vel abortus, jam sup. diximus, nullatenus licitam esse redditionem, tamen aliàs certo moraliter, liberè tamen fornicatio timeatur. Igitur d. textus intelligendus est de duobus malis, quorum alterum necesse est fieri; non autem quando liberè fieret, etsi certo certius. Et ideo hic textus non probat efficaciter intentum.

164.

Interim indubitatum esse debet, non semper copulam tempore prægnationis, lactationis, aut purgationis, esse illicitam, vel solum venialiter, excusante periculo, incontinentiæ, aut alterius mali spiritualis aut corporalis, quod alioqui conjugibus imminet, nisi commisceantur. Fieri etiam potest, ut graviter vel leviter sit peccaminosa, ratione indecentiæ, aut periculi proprii vel alieni.

Potest ali-
quando esse
graviter il-
licita.

Galenus.

Galenus (teste Sanchio sup. n. 13.) lib. 1. de Sanitate tuenda, sic ait: *A venere omnino abstinendum esse, quæcumq; lac præbebit, moneo. Nam & menses viri consuetudine provocantur, & lac odoris gratiam in deterius mutat. Quin etiam aliqua in utero concipiunt, quo alienius a puella adhuc lactante nihil est.* Et Plinius lib. 28. natur. Histor. c. 9. ad princip. sic ait: *Concipere nutrices exitiosam est.*

Unde, ut notat Averfa sup. §. Septimò demùm, viri nobiles, qui suos infantes aliis nutricibus

alendos tradunt, solliciti sunt, ne interim eæ cum viris suis misceantur. Et post pauca, sic ait: Quando constaret de gravi periculo: tunc abstinere sanè debebunt, nisi alià viâ speraretur proli jam natæ de alimenti subsidio providere.

Quà ratione peccant interdum nutrices, quæ alienos filios nobilium, eoquæ delicatiores, lactandos suscipiunt, & ex congressu cum viris suis timent notabile illis damnum inferre; & postea etiam illud deprehendentes, occultant ne deprehendantur, aut expellantur. Sic ille.

Quà ratio-
ne peccant
nutrices
alienorum,
qui viris
suis commis-
centur.

Hinc etiam fatetur Sanchez sup. n. 15. cum Pet. de Ledesma de Matr. q. 64. a. 1. d. 4. excusari à reddendi debiti obligatione matrem lactantem prolem, ac ita pauperem, ut non sit solvendo nutrici lactaturæ, expertamque ubera excusari, si concipiat, aut lac esse valde periculosum proli. Et statim subdit. Non tamen damnam rem virum exigentem. Quia ea esset causa justa prolem exponendi, ne tandiu abstinere cogatur cum tanta difficultate, quin potius morali impossibilitate; aut alià viâ posset proli consulere, quærens virum pium, qui eam eleemosynam eroget, sicut si mater obiret. At mater non tenetur tanto se damno & periculo similem patienti dolorem exponere, ut in simili dixi dispræced. n. 17.

165.
Quando
lactans ex-
cusatur à
reddendo
debito, ex
Sanchez &
Ledesma.

Rogas; eequod illud simile? Jam edissero. Docet Sanchez d. disp. n. 8. non esse culpam mortalem, petere debitum tempore menstrui, quàmvis conjuges credant fore; ut monstrum gignatur: quia melius est proli sic esse, quàm non esse, & ideo non potest conqueri de damno illato. Interim n. 17. liberat tali casu uxorem ab obligatione reddendi debitum, quàmvis posset reddere. Quia, inquit, detrimentum magnum uxoris est, filium tanto affectum morbo habere. Quis enim dolor æquabitur ei, quem mater perpetuò patietur, præ oculis habens eam prolem? Sicut uxor potest debitum solvere viro leproso, cum notabili infectionis periculo, non tamen ad id tenetur. Sic ille.

Ut sit de hoc simili, de quo sup. diximus, constat satis ex dictis, copulam tempore lactationis habitam posse subinde carere omni culpa, etiam veniali; quando scilicet nullum damnum ex ea provenit, vel ipsis conjugibus, vel proli concipiendæ, aut lactandæ; alioqui juxta mensuram damni erit peccatum grave aut leve, considerata obligatione charitatis ad regulam sup. à nobis traditam.

166.
Copula
tempore la-
ctationis po-
test subinde
carere omni
culpâ.

Hoc pro fine addiderim; quantumvis aliquando fuisset positivum præceptum, hisce temporibus non reddere aut exigere debitum, hodie tale præceptum contrariâ consuetudine, etiam timoratorum conjugum, prorsus abolitum esse; ut proinde sola charitas, & naturalis aliqua indecentia sit attendenda.

Præceptum
positivum
in hac ma-
teria, si quod
fuit, aboli-
tum est.

Ex eadem porro lege charitatis, haud obscure colligitur, & erit

CON-